

OLIV TA'LIM TIZIMIDA STRATEGIK MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH

Axmedov Murodjon Ubaydullayevich

p.f.f.d., prof v.b.

Ismatov Akbarali Nematillo o'g'li

Oriental universiteti magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10645753>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Oliy ta'lim tizimidagi strategik menejment rivoji xususida mulohazalar berilgan. Strategik menejment yaratish dasturi bugungi kunda eng muhim omillardan biri sanaladi. Ta'lim tizimida menejmentning rivojiga turli omillar ta'sir ko'rsatadi. Strategik menejment bu ta'lim samaradorligini oshirish uchun zaruriy bilim va ko'nikmalar yaratadi.

Kalit so'zlar: strategik menejment, kasbiy tayyorlov, korporatsiya, boshqaruv turlari, ma'muriy boshqaruv.

DEVELOPMENT OF STRATEGIC MANAGEMENT IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM

Abstract. This article provides comments on the development of strategic management in the higher education system. Creating a strategic management program is considered one of the most important factors today. Various factors influence the development of management in the educational system. Strategic management creates the necessary knowledge and skills to improve the effectiveness of this education.

Key words: strategic management, professional training, corporation, types of management, administrative management.

РАЗВИТИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье даются комментарии по вопросам развития стратегического менеджмента в системе высшего образования. Создание программы стратегического управления сегодня считается одним из важнейших факторов. На развитие менеджмента в системе образования влияют различные факторы. Стратегический менеджмент создает необходимые знания и навыки для повышения эффективности этого образования.

Ключевые слова: стратегический менеджмент, профессиональная подготовка, корпорация, виды менеджмента, административный менеджмент.

Strategik menejmentning asosiy vazifalari korxonada faoliyatini tashkil eta bilish (qila olish), bozor talabi va an'anasini ko'ra bilish, chiziqli, amaldorli, chiziq-shtabli rahbarlik tuzilmasi, xududiy tuzilmasi, ishlab chiqarishning unsurlari (marketing, biznes-reja, tashkil etish, tartibga solish, rag'batlantirish, nazorat, hisobga olish, moyillik, rejalashtirish), boshqarish san'ati va shu kabilardir. Strategik menejment mutaxassisi deb tashkil qila olish va tadbirkorlik his-tuyg'usiga ega bo'lgan, kasbiy tayyorlangan mutaxassislarni aytish mumkin. Shu bilan birga u ko'pgina ilmiy usullarni amaliy faoliyatda ishlata bilishi kerak, ijodkor ham bo'lishi zarur. Menejment jarayoni (tashkil etish, texnologiya, rejalashtirish) tashkil etishda biznes-reja va ta'minot, moliyalash va biznes-reja, narxni shakllantirish va qarz olish, shu kabilarni vazifalashtirish, boshqaruv xodimlarini tayyorlash ilmiy-texnik taraqqiyot yutuqlarini amalga qo'llash kabilarni ta'minlashi

lozim. Bozor munosabati sharoitida zamonaviy korxonalar (korxonalar, tashkilotlar) faoliyat ko'rsatishlari uchun mahsulot tanlashi va resurslarni sotib olishi kerak. Bozor iqtisodiyotida muammolarning barchasini bozor qonunlariga bo'ysungan holda o'zi hal qiladi.¹

Strategik menejment tizimidagi guruh – bu ikki yoki undan ziyod insonlar bo'lib, ulardan har biri bir vaqtda boshqacha ta'sir ko'rsatadi va uning ta'sirini o'zi ham his qiladi. Rahbariyat o'z ixtiyori bilan guruhlar yaratadi, ya'ni korxonadagi tashkiliy tuzilma bo'linmalaridir (hisobchilar, reja va boshqa bo'limlar). Bular rasmiy guruhlar sanaladi. Rasmiy korxonalar (tashkilot, korxonalar, korporatsiya) va guruhlar yaratilishi bilan, u yana ijtimoiy muhit bo'lib qoladi, unda rahbar istamagan yo'l-yo'riqlar bo'yicha xodimlar o'zaro ta'sir ko'rsatadilar. Ijtimoiy o'zaro munosabatlardan ko'pgina do'stona guruhlar, norasmiy guruhlar paydo bo'la boshlaydi, bularning barchasi bir bo'lib norasmiy korxonalar (tashkilot, korxonalar) ko'rinishini oladi. Norasmiy korxonalar – bu o'z-o'zini yuzaga keladigan insonlar guruhi, bunda ma'lum maqsadlarga erishish muntazam o'zaro ta'sir etadi.

Menejment boshqaruv tizimi va boshqaruv ob'yekti orasidagi o'zaro munosabat bo'lib, uning asosiy vazifasi boshqaruvning zamonaviy usullarini, rahbarlik san'ati sirlarini o'rganishdan iborat. Boshqaruv – tanlov, qaror qabul qilish va uning bajarilishini nazorat etish jarayonidir.

Uning asosiy maqsadi bozor munosabatlari sharoitida barcha bo'g'inlarda ishlay oladigan yuqori malakali boshqaruvchilarni tayyorlashdan iborat. Menejment ijtimoiy-iqtisodiy, ijtimoiy-huquqiy, kibernetika va boshqa fanlar bilan aloqadordir. Menejment dastavval iqtisodiy nazariya fani bilan yaqindan bog'liq.

Boshqaruv sohasida strategik menejment resurslarni hisobga olish va tashkilot faoliyat yuritadigan ichki va tashqi muhitni baholash asosida tashkilotning yuqori rahbariyati tomonidan egalari nomidan amalga oshiriladigan asosiy maqsad va tashabbuslarni shakllantirish va amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Tashkilotni boshqarish kontekstida strategik boshqaruv tushunchasi yuqori darajadagi boshqaruv va joriy boshqaruv o'rtasidagi farqni aks ettirish uchun 1960-1970 yillar oralig'ida joriy qilingan. 1965-yilda Igor Ansoff uzoq muddatli rejalashtirishning avvalgi usullarini shubha ostiga qo'ydi va strategik rejalashtirish modelini taklif qildi. Garchi ko'plab mualliflar strategik menejmentni yangi fan sifatida yaratishga hissa qo'shgan bo'lsalarda, kashshoflar qatoriga Alfred Chandler (ingl. Alfred D. Chandler, Jr.), Filip Zeltsnik (ingl. Philip Selcnik), Igor Ansoff va Piter Druker tomonidan ishlab chiqilgan.²

Strategiyaning beshta elementi (Mintzbergga ko'ra, "besh P") – reja, pozitsiya, qabul qilish, "harakatlar namunasi", istiqbol. Strategik menejmentning asosiy bosqichlari quyidagilardir:

- biznes sohasini aniqlash va tashkilotning maqsadini ishlab chiqish;
- maqsadni xususiy uzoq muddatli va qisqa muddatli faoliyat maqsadlariga aylantirish;
- faoliyat maqsadlariga erishish strategiyasini aniqlash;
- strategiyani ishlab chiqish va amalga oshirish;
- faoliyatni baholash, vaziyatni kuzatish va tuzatuvchi ta'sirlarni kiritish.

¹ Koval, A.G., Pesold, K. Innovatsii v roznichnoy torgovle: texnologii samoobslyujivaniya kak put povыsheniya konkurentosposobnosti kompaniy. Innovatsii / A.K. Koval, K. Pesold. - 2012 - №7 - s. 78-81.

² Hakimova M.F. Zamonaviy iqtisodchining shaxsi. -T.: Iqtisodiyot, 2019.

Oliy o'quv yurtlarining rivojlanishi strategik boshqaruv tamoyillarini amalga oshirish asosida amalga oshirilishi kerak, uning davomida muassasa faoliyati missiyasi shakllantiriladi, strategik dastur (strategiya) ishlab chiqiladi va amalga oshiriladi, strategik vazifalar hal qilinadi.

Oliy o'quv yurtlarining tashkiliy modeliga strategik boshqaruv tamoyillarini joriy etish ob'ektiv zaruratdir. Oliy ta'lim iqtisodiy faoliyat turi sifatida ta'lim va tegishli xizmatlarni ko'rsatadigan oliy o'quv yurtlari tomonidan taqdim etiladi. Binobarin, oliy o'quv yurtlari ob'ektiv bozor qonunlari bilan qamrab olingan ta'lim xizmatlari bozorining sub'ektlari hisoblanadi.³

Tashkilotni yaratish uchun ma'lum miqdordagi odamlar kerak (kamida ikkitasi). Agar ushbu shaxslar tashkilotning o'zi bilan tanishsa, tashkilotda ishlashi mumkin. Bundan tashqari, tashkilotning muvaffaqiyatli ishlashi uchun vakolatlar, huquqlar va majburiyatlarni taqsimlash zarur. Yuqoridagi talqinlardan kelib chiqadiki, ijtimoiy tashkilotlar:

- birinchidan, odamlar tomonidan yaratilgan;
- ikkinchidan, ular muayyan vazifalarni bajarish uchun yaratilgan (oldindan rejalashtirilgan tadbirlarni amalga oshirish);
- uchinchidan, muvofiqlashtirishni amalga oshirish uchun ma'lum bir ierarxik tuzilishga ega bo'lishi mumkin;
- to'rtinchidan, odamlar o'zlarini tashkilot, ya'ni ular umumiy va individual (xususiy) manfaatlarga erishish uchun bir vaqtning o'zida o'zaro aloqada bo'lishlarini tushunish.⁴

Strategik menejmentdan maqsad oliy ta'lim tizimida strategik boshqaruvni amaliy qo'llash uchun nazariy asosni taqdim etish va ta'lim muassasalarining samarali rivojlanishini ta'minlashdir.

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish murakkab boshqaruv vazifasidir. Oliy ta'limni modernizatsiya qilishning asosiy boshqaruv prinsipi oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini tashkil etish va oliy ta'lim muassasalarining eng yuqori samaradorligiga erishish uchun asos sifatida sifat menejmenti tizimini yaratishdir. Ta'lim tizimini isloh qilish uni tarkibiy qayta qurish, ma'muriy boshqaruv usullarini mustahkamlash bilan qisqartirilmasligi kerak, bu chuqur o'zgarishlarni nazarda tutadi, uning asoslarini falsafiy aks ettirmasdan muvaffaqiyat qozonish mumkin emas. Aynan universitetlarning ta'lim faoliyati sifatini falsafiy tahlil qilish modernizatsiya jarayonlari, rivojlanish strategiyasini tanlash va innovatsion xarakterga ega bo'lishi kerak. Ta'lim sifatini boshqarish muammosining dolzarbligi jamiyatdagi ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar, davlatning ta'lim siyosatidagi o'zgarishlar bilan ham bog'liq. Ta'lim sifatini falsafiy va ijtimoiy-iqtisodiy tahlil qilishning muammoli va ko'p qirrali ta'lim tizimini o'rganishni, mas'ul sub'ektlarni – oliy ta'limning manfaatdor tomonlarini aniqlashni, ularning qoniqish darajasini va ushbu ta'rifga asoslanib, universitet faoliyatining strategiyasini nazarda tutadi. Sifat kabi umumiy falsafiy kategoriyalarni tahlil qilish oliy ta'lim sifatini boshqarishning samarali strategiyasini shakllantirish muammosini to'liq ochib berishga imkon beradi.

³ Архипова В.Г. Развитие высшего образования: зарубежный опыт. – Высшее образование. –Москва, 2012г. - №5 – С.19.

⁴ Ахмедов Т. М., Региональная политика Узбекистана в условиях перехода к рынку. “Общество и экономика” 1998.–С. 113-117.

REFERENCES

1. Koval, A.G., Pesold, K. Innovasii v roznichnoy trgovle: texnologii samoobslujivaniya kak put povysheniya konkurentosposobnosti kompaniy. Innovasii / A.K. Koval, K. Pesold. - 2012 - №7 - s. 78-81.
2. Hakimova M.F. Zamonaviy iqtisodchining shaxsi. -T.: Iqtisodiyot, 2019.
3. Архипова В.Г. Развитие высшего образования: зарубежный опыт. – Высшее образование. –Москва, 2012г. - №5 – С.19.
4. Ахмедов Т. М., Региональная политика Узбекистана в условиях перехода к рынку. “Общество и экономика” 1998.–С. 113-117.